

УДК 069.158:908:94(477.4)«1960/1980»

DOI: 10.30840/2413-7065.3(80).2021.239211

ПОЛТАВЩИНА У ПОЛЬОВИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ (60–80-ТІ РОКИ ХХ СТ.)

Олена ЖАМ

orcid.org/0000-0001-6216-5167

кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник

Музею хліба Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

Анотація. Стаття присвячена огляду етнографічних експедицій Переяслав-Хмельницького державного історичного музею (з 1969 р. Переяслав-Хмельницький державний історико-культурний заповідник) на Полтавщину у 60–80-х роках ХХ ст. Приділена увага передісторії зазначених експедицій. Аналізуються тематика, склад учасників і результати експедицій.

Зауважено, що основним завданням цих експедицій було виявлення пам'яток народної архітектури для Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряниці, а також збір предметів музейного значення для комплектування етнографічних колекцій. Їх результатом стала музеєфікація шести пам'яток: хати із с. Кунцеве Новосанжарського району, вітряка із с. Попівка Хорольського району, клуні із с. Нові Петрівці Миргородського району, комори ХІХ ст. з одного із сіл Миргородського району, комор із сіл Яхники і Вишневе Лохвицького району.

Зроблено висновок про високу результативність експедиційної діяльності музею на Полтавщині. Цей регіон став пріоритетним напрямком науково-пошукової діяльності музею. За масштабами збирацької роботи на теренах Полтавщини експедиційна діяльність музейних працівників поступалась лише обстеженням сільських поселень Переяслав-Хмельницького району Київської області.

Ключові слова: Полтавщина; Переяслав-Хмельницький державний історичний музей; скансен; експедиційна діяльність; книги наказів; пам'ятка народної архітектури; музеєфікація.

POLTAVA REGION IN THE FIELD ETHNOGRAPHIC RESEARCH OF PEREIASLAV-KHMELNYTSKYI STATE HISTORICAL MUSEUM (The 1960s–80s)

Olena ZHAM

Candidate of Historical Sciences,

lead research fellow of Bread Museum, National Historical and Ethnographic Reserve "Pereiaslav"

Annotation. The article is devoted to the review of ethnographic expeditions of the Pereiaslav-Khmelnitskyi State Historical Museum (since 1969 – Pereiaslav-Khmelnitskyi State Historical and Cultural Reserve) to Poltava region in the 1960s–80s. Attention is paid to the prehistory of these expeditions. The topics, composition of participants and results of expeditions are analyzed. It is noted that the main task of these expeditions was to identify monuments of folk architecture for the Museum of Folk Architecture and Life of the Middle Dnieper, as well as to collect items of museum importance for the acquisition of ethnographic collections. The result was the museification of six monuments: a house

© Жам О.

from the village Kuntseve, Novosanzharsky district, a windmill from the village of Popivka, Khorol district, a shed from the village of Novi Petrivtsi, Myrhorod district, barns from the village of Myrhorod district, barns from the villages of Yakhnyky and Vyshneve of Lokhvytsia district. The conclusion about high efficiency of expeditionary activity of a museum in Poltava region is made. This region has become a priority of the museum's research activities. According to the scale of collection work in Poltava region, the expeditionary activity of museum workers was second only to the survey of rural settlements of Pereiaslav-Khmelnytskyi district of Kyiv region.

Key words: Poltava region; Pereiaslav-Khmelnytskyi State Historical Museum; skansen; expeditionary activity; books of orders; monument of folk architecture; museification.

Вивчення локальних особливостей окремих регіонів України є одним із пріоритетних завдань сучасної історичної науки, краєзнавства. Регіональна привабливість Полтавщини у науково-пошуковій діяльності Переяслав-Хмельницького державного історичного музею (далі – ПХДІМ) не викликає сумнівів. У 60–80-х роках, коли форсованими темпами створювався перший вітчизняний скансен – Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини, у складі ПХДІМ експедиційна робота стала пріоритетним напрямком діяльності музею. Сукупність історичних обставин проведення етнографічних експедицій на Полтавщину ще не набула свого комплексного висвітлення у вітчизняній науці, що і визначило актуальність дослідження. Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше досліджені і детально описані у хронологічній послідовності експедиції ПХДІМ в окреслений регіон. До розгляду залучені книги наказів, обліково-фондова документація, тогочасна преса. Мета статті – висвітлити обставини організації й мету проведення етнографічних експедицій ПХДІМ у зазначений історико-етнографічний регіон у 60–80-х роках ХХ ст., з'ясувати їх результативність.

Перші відрядження до досліджуваного регіону датуються кінцем 1958 р. Це той час, коли у структурі ПХДІМ

наказом № 30 від 07.10.1958 р. був створений новий структурний підрозділ – етнографічний відділ. Створення першої етнографічної експозиції у приміщеннях Михайлівської церкви потребувало великої кількості експозиційних матеріалів. Для їх збору було споряджено кілька сотень експедицій у села Переяслав-Хмельницького району Київської області та до суміжних областей. Особливо численними й продуктивними були експедиції на Полтавщину.

У першу експедицію на Полтавщину 4–6 жовтня 1958 р. виїхали наукові працівники В. Москаленко, Є. Нестеровська, перший очільник етнографічного відділу В. Шкулета, водій П. Рева (наказ № 29 від 03.10.1958 р.). За кілька днів, 10–12 жовтня, В. Шкулета, Є. Нестеровська і водій П. Рева знову виїхали у Полтавську область для збору експонатів (наказ № 31 від 07.10.1958 р.). Наступна експедиція у досліджуваний регіон відбулася влітку 1959 р. за участю В. Шкулети (наказ № 11 від 27.07.1959 р.). Вона тривала п'ять днів (з 28 липня по 2 серпня) і була спрямована в м. Опішню.

У наступному році була проведена лише одна пошукова експедиція у Полтавську область за участю науковців В. Шкулети, Є. Нестеровської, В. Юзвікова, екскурсовода М. Романенко 24–29 вересня 1960 р. (наказ № 30 від 24.09.1960 р.). Після цього була

семирічна перерва в етнографічних дослідженнях Полтавщини. Перша після тривалої перерви пошукова експедиція відбулася 16–18 лютого 1968 р. у села Пирятинського району. Її учасниками стали Є. Нестеровська, О. Юзвікова, В. Юзвіков, І. Тесля (наказ № 4 від 12.02.1968 р.).

Плідним на експедиції став 1969 р., упродовж якого було проведено 7 експедицій. 7–10 травня наукові працівниці Є. Нестеровська, О. Юзвікова, музейний агроном Я. Безнос, водій І. Тесля здійснили пошукову експедицію в с. Хомутець Миргородського району (наказ № 16 від 06.05.1969 р.). Несподівана присутність серед учасників експедиції агронома пояснюється тим, що Я. Безнос був уродженцем цього села і допомагав науковцям налагодити контакти з односельцями. Наступне відрядження водія І. Тесли в Полтавську область 27–30 червня 1969 р. пов'язане із доставкою до музею раніше зібраних предметів старовини (наказ № 30 від 26.06.1969 р.). Учасником двох наступних експедицій на Полтавщину став старший науковий працівник В. Шаблевський. 19–20 серпня його було відряджено у Пирятинський район для збору експонатів (наказ № 37 від 18.08.1969 р.), 2–5 вересня – в села Полтавської області (наказ № 41 від 01.09.1969 р.). Під час останньої експедиції в с. Попівці Хорольського району був виявлений вітряк стовпової конструкції початку ХХ ст. Після отримання згоди керівництва колгоспу «Червона зірка» на передачу вітряка музею 28 жовтня 1969 р. у п'ятиденне відрядження в с. Попівку було направлено В. Шаблевського (наказ № 50 від 01.10.1969 р.). Він мав підготувати вітряк до перевезення, яке відбулося 30–31 жовтня за участю завідувача відділу етнографічного музею

під відкритим небом з реконструкцій конструктивних деталей народних споруд ХVIII–ХІХ ст. П. Щербини і музейного водія М. Петруні (наказ № 51 від 29.10.1969 р.). Наприкінці осені, з 28 листопада по 1 грудня 1969 р., в Полтавській області працювала пошукова експедиція у складі директора музею М. Сікорського, наукових працівників М. Жама, Є. Нестеровської, Л. Кузьменко, В. Бейліса, водія М. Петруні (наказ № 60 від 27.11.1969 р.).

Упродовж 1970 р. у досліджуваній регіон було направлено дві пошукові експедиції. 21–23 травня у Полтавській області збирали експонати М. Жам, Є. Нестеровська, О. Юзвікова, В. Шаблевський, В. Красюк, Л. Кузьменко, Я. Безнос та водій І. Тесля (наказ № 26 від 21.05.1970 р.). 9–11 листопада продовжили пошукову роботу в регіоні Г. Козій і В. Красюк (наказ № 55 від 30.10.1970 р.).

Насиченим на експедиції у досліджуваній регіон виявився 1971 р. Цього року їх було проведено сім. 2–6 березня у Полтавську область відряджено В. Шаблевського (наказ № 7 від 01.03.1971 р.). 1–5 червня В. Шаблевського знову відряджено на пошук раритетів, тепер у супроводі А. Дзюбана і водія М. Петруні (наказ № 15 від 01.06.1971 р.). 24–28 червня у Полтавській області працював експедиційний загін у складі наукових працівників Є. Нестеровської, О. Юзвікової, В. Юзвікова, Г. Слюсар (наказ № 16 від 18.06.1971 р.). 22–25 липня збирали в регіоні предмети старовини Є. Нестеровська, О. Юзвікова, Я. Безнос, Г. Дзюбан і водій М. Петруня (наказ № 19 від 10.07.1971 р.). Під час експедиції в с. Нові Петрівці Миргородського району була виявлена клуня ХІХ ст. Після отримання згоди керівництва колгоспу «Україна» на

передачу її до музею 7–8 вересня В. Шаблевський та Л. Присяжний прибули в село для організації демонтажних робіт (наказ № 25 від 30.08.1971 р.). Слідом за ними в с. Нові Петрівці виїхали музейним транспортом водії І. Тесля і М. Петруня (наказ № 26 від 08.09.1971 р.). Остання у 1971 р. експедиція організована 20–23 вересня в с. Ставки Хорольського району за участю Т. Козачковської (наказ № 26 від 08.09.1971 р.).

У 1972 р. було споряджено чотири пошукові експедиції у Полтавську область. 21–25 березня збирали експонати в полтавських селах В. Шаблевський, О. Юзвікова, В. Юзвіков, В. Красюк, Г. Слюсар, О. Дем'яненко і водій І. Тесля (наказ № 8 від 16.03.1972 р.). Наступна експедиція відряджена 11–15 травня у села Зінківського району. Її учасниками стали заступник директора музею з наукової роботи М. Єрмольєв, науковці М. Жам, В. Шаблевський, В. Красюк, Г. Слюсар, водій І. Тесля (наказ № 19 від 06.05.1972 р.). В експедицію на Полтавщину 13–17 червня було направлено В. Шаблевського (наказ № 25 від 02.06.1972 р.). Відомо, що в одному із сіл Миргородського району він натрапив на комору XIX ст. Через місяць, 12–15 липня, за участю В. Шаблевського, завідувача реставраційної майстерні Ф. Чирки і водія М. Петруні її було перевезено до музею (наказ № 30 від 05.07.1972 р.), згодом використано під час реконструкції козацької залози.

Впродовж 1973 р. у Полтавській області побувала лише одна експедиція у складі завідувача реставраційної майстерні Ф. Чирки і водія М. Петруні. Тривала вона з 21 по 23 червня (наказ № 29 від 15.06.1973 р.). Склад учасників експедиції вказує на те, що вона, вірогідно,

була пов'язана із обстеженням або перевезенням якоїсь пам'ятки. Більш детально з'ясувати причини проведення цієї експедиції встановити не вдалося.

Активною експедиційна діяльність у досліджуваному регіоні була у 1974 р.: п'ять етнографічних експедицій. 15–23 січня в Полтавську область для збору експонатів були відряджені М. Жам, Л. Доброскок, В. Трястовська, В. Красюк, О. Юзвікова, М. Петруня (наказ № 2 від 09.01.1974 р.). 17–20 червня у Зінківському районі проводили пошукову роботу науковці М. Жам, Л. Доброскок, В. Красюк, Є. Нестеровська, В. Дем'янчук, фотограф В. Воловик, водій І. Тесля (наказ № 19 від 14.06.1974 р.). 13–15 серпня на Полтавщині збирали предмети старовини науковці Г. Слюсар, В. Трястовська, І. Азаренкова, Л. Нікітенко та водій І. Тесля (наказ № 24 від 01.08.1974 р.). У грудні 1974 р. у Пирятинському районі працювали два великих експедиційних загоны: 10–14 грудня у складі М. Жама, Г. Бузян, Г. Слюсар, В. Трястовської, Л. Доброскок, Л. Нікітенко, І. Азаренкової і водія І. Теслі (наказ № 38 від 08.12.1974 р.); 20–23 грудня у складі Г. Слюсар, В. Ісак, Г. Бузян, Н. Манжули, О. Домницької, В. Трястовської, І. Азаренкової, М. Петруні (наказ № 39 від 16.12.1974 р.).

Найбільш інтенсивними польові дослідження були у 1975 р.: проведено 9 експедицій. Першими у досліджуваний регіон 24–29 березня відбули Г. Слюсар, Г. Бузян, Л. Кузьменко, П. Дейнека і водій І. Тесля (наказ № 16 від 07.03.1975 р.). 14–18 квітня тут працювали науковці Л. Годліна, В. Ісак, Н. Манжула, Л. Нікітенко, О. Домницька (наказ № 20 від 11.04.1975 р.). 11–14 червня науковці музею Є. Нестеровська, Г. Слюсар, В. Ісак, Г. Бузян, О. Домницька і водій

М. Петруня проводили пошукову роботу в Глобинському районі (наказ № 28 від 10.06.1975 р.). Про результати цієї експедиції згодом писав М. Жам: «Цими днями науковці проводили дослідження життя та побуту хліборобів Глобинського району Полтавської області періоду ХІХ століття. В результаті пошуків виявлені цікаві експонати. Серед них – чоловічий та жіночий одяг, оригінальні головні убори; зборники, очіпки, прикраси, дукачі, намисто з янтарю тощо. Незабаром з цією колекцією зможуть ознайомитися відвідувачі музею у відділі етнографії» [1, с. 2]. Про це писала і Г. Козій у статті «Нові експонати»: «Нещодавно наукові працівники історичного музею, досліджуючи життя селян Черкащини та Полтавщини початку ХХ століття, виявили цікаві експонати, які незабаром поповнять експозицію музею. Серед них – оригінальні розписні скрині, вишиті мережкою-витяжкою та вирізуванням рушники» [4, с. 2]. У наступну експедицію на Полтавщину виїхали Л. Годліна, В. Ісак, Н. Манжула, Л. Нікітенко 17–22 серпня (наказ № 39 від 11.08.1975 р.). 14–18 жовтня відбулася експедиція у складі Г. Слюсар, Л. Нікітенко, П. Дейнеки (наказ № 48 від 14.10.1975 р.). 11–16 листопада В. Слюсар провів збір експонатів у Кобеляцькому районі (наказ № 51 від 31.10.1975 р.). 17–22 листопада у селах Полтавської області проводили збір фольклорно-етнографічних матеріалів Г. Слюсар, В. Ісак, Н. Манжула, Г. Бузян (наказ № 52 від 02.11.1975 р.). У грудні на Полтавщину відбуло дві експедиції: 4–9 грудня за участю наукового працівника П. Дейнеки, 10–15 грудня у складі Г. Слюсар, Н. Манжули, В. Ісак, Г. Бузян, В. Слюсаря, Л. Нікітенко, водіїв І. Теслі та М. Петруні.

Чимало вартісних уваги експедицій було здійснено у 1976 р. Перша з них відбулася 19–22 березня за участю М. Жама, В. Ісак, Г. Шевченко, В. Лихоти, П. Дейнеки, І. Теслі (наказ № 8 від 18.03.1976 р.). 12–18 вересня для збору експонатів у досліджуваний регіон виїхав П. Дейнека (наказ № 29 від 15.09.1976 р.), за кілька днів, 30 вересня, приєдналися Г. Слюсар, Т. Дяченко і водій М. Петруня (наказ № 32 від 27.09.1976 р.). У жовтні 1976 р. у Миргородському районі працював великий експедиційний загін у складі наукових працівників В. Дем'янчук, В. Ісак, Т. Трохименко, Г. Бузян, Н. Манжули, Г. Шевченко і водія І. Теслі (наказ № 33 від 28.09.1976 р.). Про результати експедиції розповіла Н. Манжула у публікації «Цікаві знахідки»: «Нещодавно працівниками історичного музею була здійснена наукова експедиція на Полтавщину з метою збору експонатів для експозиції музею народної архітектури та побуту. Подорожуючи по області, ми виявили цікаві зразки жіночого та чоловічого одягу, побутових речей. Вражають своєю ніжністю рушники Глобинщини. Їх тут вишивали мережкою-витяганкою, що вимагає великого хисту й смаку. Узори на них рослинних та геометричних орнаментів, ніби іній. Здається, торкнись до нього – розсиплеться. Полотняні сорочки з диво-узорами на рукавах вишивалися частіше вирізуванням, хрестиком, лиштвою. Жінки самі створювали узори, давали їм поетичні назви «ламане дерево», «косарики», «берізка», «хмелевий вивід», «барвінкове вирізування». Рідкісними експонатами є знайдені вінки з гарусових ниток – різнокольорові кульки з сухозлотицею та зеленими листочками. Придбано також дукачі, пояси, різне намисто. Село Хомутець

Миргородського району відоме майстрами-гончарами. Тут були знайдені чудові зразки різноманітного глиняного посуду» [3, с. 3]. Пізніше Н. Манжула (у заміжжі Грукач) пригадала про ще один цікавий факт, пов'язаний із цією експедицією: «У 80-х рр. була експедиція в Миргородський район. У Миргороді ми зустрілися із завідувачем міськрайонного відділу культури, який розповів, що в с. Хомутинці святкується Зелена неділя. В той час у нас такого не було – заборонялось. Ми поїхали туди подивитися» [2, с. 183]. Остання у поточному році експедиція відбулася 23–28 листопада за участю агронома Я. Безноса, Л. Бережної, І. Бережного (наказ № 43 від 15.11.1976 р.).

У 1977 р. відкрив експедиційний сезон у досліджуваному регіоні директор музею М. Сікорський. 14–18 березня він відбув у Полтавську область з метою виявлення архітектурних споруд (наказ № 11 від 09.03.1977 р.). Через кілька днів, 22–26 березня, для обстеження культових споруд Миргородського району виїхав Є. Харін (наказ № 14 від 21.03.1977 р.). 11–15 липня у полтавських селах збирали предмети старовини наукові працівники Г. Козій, В. Ісак, Є. Харін і водій М. Приходько (наказ № 31 від 01.07.1977 р.). 2–7 серпня цю роботу продовжили Н. Манжула і Є. Харін (наказ № 7 від 01.08.1977 р.).

Упродовж 1978 р. у Полтавську область було відряджено дві експедиції: 23–27 січня у Глобинському районі проводили науково-пошукову роботу М. Жам, Н. Манжула, Л. Доброскок, М. Кіченко і водій М. Петруня (наказ № 2 від 15.02.1978 р.); 27 лютого – 3 березня у Лохвицькому і Чорнухинському районах збирали старовину Г. Слюсар,

В. Дем'янчук, Г. Бузян, Л. Чередніченко, Л. Харченко, М. Кіченко і водій музейного автобуса І. Тесля (наказ № 7 від 15.02.1978 р.).

Наступного року було здійснено чотири пошукові експедиції. 23–28 травня у Лохвицький район направлено М. Хоменка (наказ № 13 від 22.05.1979 р.). З 31 липня по 5 серпня здійснювали пошук предметів музейного значення і пам'яток народної архітектури наукові працівники Г. Слюсар, Ю. Мисюра, Є. Харін, фотограф Б. Козій, водій М. Приходько (наказ № 19 від 23.07.1979 р.). Під час цієї експедиції в с. Вишневому Лохвицького району була виявлена унікальна комора середини ХІХ ст. поміщика П. Скоропадського. Невдовзі, 25–30 вересня, оглянути комору виїхали науковці Є. Харін, Ю. Мисюра, фотограф В. Воловик, реставратори В. Отечко, О. Вовк, водій М. Тесля (наказ № 28 від 19.09.1979 р.). Домовитися з власниками комори (міжгосподарське підприємство з виробництва яловичини) про її передачу музею не вдалося. Наступного року епопея з коморою продовжилася. 4–9 березня 1980 р. М. Жам з водієм М. Теслею, перебуваючи у Полтавській області, зробили спробу вмовити керівництво підприємства передати комору музею (наказ № 7 від 25.02.1980 р.). 21–25 травня для вирішення питання музеєфікації комори був відряджений Є. Харін з водієм М. Теслею (наказ № 16 від 02.05.1980 р.). Але й ця спроба не увінчалася успіхом. Лише весною 1983 р., коли створювався Музей хліба, вдалося переконати власників пам'ятки у доречності її експонування у складі цього музею. До кінця 1980 р. на Полтавщину було організовано ще дві експедиції. 3–6 червня в Лохвицькому районі займалися збором предметів

старовини М. Жам, Л. Доброскок, П. Чирка і водій М. Тесля (наказ № 22 від 02.06.1980 р.), а 30–31 серпня – М. Жам з водієм М. Петрунею (наказ № 36 від 26.08.1980 р.).

Спорадично маршрути експедицій охоплювали села Полтавщини і в наступні роки. Так, 26–30 березня 1981 р. тутешні села обстежувала З. Гончарук (наказ № 11 від 23.03.1981 р.). 7–11 квітня 1981 р. у Полтавську область відбула бригада науковців у складі О. Юзвікової, В. Ковальнової, І. Кабанової, В. Шавейко, Г. Бойко, водія М. Приходька (наказ № 13 від 01.04.1981 р.). 7–11 квітня 1982 р. Полтавську і Черкаську області обстежували Л. Годліна, Н. Захарчук, М. Герасько, М. Бойко, М. Хоменко (наказ № 15 від 03.04.1982 р.). 29–30 вересня 1982 р. Г. Остронос і М. Герасько побували в с. Дібрівці Лохвицького району з метою пошуку експонатів (наказ № 53 від 28.09.1982 р.). Під час експедиції 27–30 жовтня 1982 р. за участю М. Жама, Г. Слюсар, Л. Кузьменко, Н. Захарчук, Н. Грукач, М. Приходько (наказ № 61 від 27.10.1982 р.) в с. Кунцеве Новосанжарського району була виявлена хата ХІХ ст. з «коньками» у формі кінських голів. Наступного року її вдалося перевезти до музею. У 1984 р. вона стала експозиційним об'єктом Музею хліба.

Найбільш продуктивним в експедиційній діяльності Переяслав-Хмельницького державного історико-культурного заповідника став 1983 р. Цього року було музеєфіковано три пам'ятки з Полтавщини і виявлено велику кількість предметів музейного значення. На початку року, 1–4 лютого, учасники експедиції у Лохвицький район у складі М. Жама, Г. Козій, Л. Набок, Н. Грукач, М. Бойка, Н. Захарчук, М. Приходька в

с. Яхники виявили комору і домовилися про передачу її музею (наказ № 5 від 15 січня 1983 р.). 6–7 квітня до с. Яхники з метою перевезення комори була направлена бригада у складі науковців та реставраторів: М. Жама, Г. Козій, Н. Захарчук, М. Гераська, Г. Остроноса, М. Бойка, О. Мельника, Л. Кірпикіна, І. Козія, Б. Коваленка, М. Теслі, М. Приходька, І. Герасименка (наказ № 44 від 5 квітня 1983 р.).

Кілька експедицій, проведених у 1983 р., були пов'язані із перевезенням хати із с. Кунцеве Новосанжарського району, виявленої у жовтні минулого року. 12–15 квітня 1983 р. в с. Кунцеве вирушили музейні працівники Н. Грукач, Л. Набок, Н. Коломієць, І. Кабанова, В. Слюсар, М. Приходько. Потрібно було ще раз оглянути хату, визначити стан її збереження, зв'язатись із господарем будівлі. Остаточо узгодити всі необхідні питання їздили особисто директор заповідника М. Сікорський, науковці Н. Грукач, Л. Набок, реставратор І. Герасименко. Упродовж 9–13 червня хату перевезла бригада у складі М. Жама, Г. Козій, Н. Грукач та реставраторів Г. Храброго, М. Потапенка, В. Тарапона, В. Отечка, А. Вовка, О. Кайденка, А. Кравченка, І. Шевченка, М. Петруні, І. Герасименка (наказ № 31 від 01.06.1983 р.).

У червні 1983 р. вдалося перевезти комору із с. Вишневе Лохвицького району, виявлену ще у червні 1979 р. Спершу, 12–14 травня, ще раз оглянути комору їздили М. Жам і реставратор І. Герасименко (наказ № 25 від 11.05.1983 р.). 7–13 червня для організації демонтажу комори відряджено головного інженера музею В. Скрыгу, науковців Г. Козій, Н. Захарчук, Г. Остроноса, водія М. Теслю (наказ № 31 від 01.06.1983 р.). За кілька днів В. Скрыга і водій М. Тесля приступили

до перевезення матеріалів: 14–18 червня (наказ № 32 від 09.06.1983 р.), 20–24 червня (наказ № 33 від 15.06.1983 р.).

Окрім експедицій, пов'язаних із музеєфікацією пам'яток, упродовж 1983 р. було ще чимало відряджень, пов'язаних із збором експонатів. 10–13 лютого в Гребінецькому районі працювали В. Мельник, О. Мельник, Л. Пучкова, Л. Доброшок, Л. Харченко, О. Коломієць, водії М. Приходько та М. Петруня (наказ № 7 від 07.02.1983 р.). З 28 березня по 1 квітня в м. Опішні збирала твори мистецтва для Музею народно-прикладного мистецтва Київщини З. Гончарук (наказ № 13 від 24.03.1983 р.). 30–31 липня у села Гиряві Ісківці і Піски Лохвицького району для перевезення локомотивів їздили М. Жам з водієм М. Теслею (наказ № 35 від 29.06.1983 р.). З 31 жовтня по 1 листопада у Лохвицькому районі проводили пошукову роботу Н. Захарчук з водієм М. Теслею (наказ № 60 від 28.10.1983 р.). Останнє відрядження у поточному році відбулося 23–27 листопада за участю науковців Г. Козій, Н. Грукач, Н. Захарчук, Г. Остронос, Л. Чередніченко, З. Гончарук і водія М. Петруні (наказ № 65 від 22.11.1983 р.).

Упродовж 1984 р. на Полтавщину була споряджена лише одна експедиція (26–30 листопада) у складі Н. Захарчук, Н. Грукач, Н. Руденко, Л. Набок, Г. Остроноса і водія М. Теслі (наказ № 50 від 17.11.1984 р.). Після цього експедиційна діяльність у досліджуваному регіоні припинилася.

Таким чином, збирацька робота працівників ПХДІМ на теренах Полтавщини упродовж зазначеного періоду була спорадичною. В середньому проводилося 1–3 експедиції на рік, в окремі роки інтенсивність досліджень зростала до

6–8 експедицій, упродовж 1961–1967 рр. пошукова робота в регіоні не проводилася. Всього у досліджуваний період було проведено 76 експедицій: найбільше (12) – у 1983 р., що пов'язано зі створенням Музею хліба. Проведені польові дослідження відзначилися значною результативністю. Їх наслідком стала музеєфікація однієї житлової споруди, трьох комор, вітряка, клуні, а також виявлення великої кількості предметів музейного значення (одяг, предмети домашнього побуту, знаряддя праці, твори мистецтва, вироби ремісників). Зібрані в регіоні матеріали були використані під час створення експозицій Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини, низки тематичних музеїв, підготовки наукових праць про традиційну та сучасну культуру сільських мешканців Полтавщини. За масштабами збирацької роботи на теренах Полтавщини експедиційна діяльність музейних працівників поступалась лише обстеженням сільських поселень Переяслав-Хмельницького району. Подальше вивчення теми може бути спрямоване на дослідження музейних предметів, виявлених під час згаданих експедицій, з'ясування їх ролі у формуванні фондової колекції НІЕЗ «Переяслав», використання у музейних експозиціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жам М. І. Поповнення експозиції. *Комуністична праця*. 1975. № 67 (9109). 7 червня. С. 2.
2. Котлярова Л., Левченко С. Зелені свята на Переяславщині у другій половині ХХ – початку ХХІ століття: традиції і сучасність. *Pereyaslavica: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: зб. наук. статей*. Переяслав-Хмельницький, 2009. Вип. 3 (5). С. 180–185.

3. Манжула Н. В. Цікаві знахідки. *Комуністична праця*. 1976. № 180 (9370). 27 листопада. С. 3.

4. Слюсар Г. І. Нові експонати. *Комуністична праця*. 1975. № 81 (9117). 10 липня. С. 2.

REFERENCES

1. ZHAM, M. (June 7, 1975). Replenishment of the Exhibition. *Komunistychna pratsia*, (67 (9109)), p. 2. [in Ukr.]

2. KOTLIAROVA, L., LEVCHEKNO, S. (2009). Green Holidays in Pereiaslav Region in the Second Half of the 20th – Early 21st Century:

Traditions and Modernity. *Pereyaslavica: Naukovi zapysky natsionalnoho istoryko-etnografichnoho zapovidnyka "Pereiaslav": zb. nauk. statei* (Pereyaslavica: Scientific Notes of the National Historical and Ethnographic Reserve "Pereiaslav": Collected Scientific Articles), Vol. 3 (5). Pereiaslav-Khmelnytskyi, pp. 180–185. [in Ukr.]

3. MANZHULA N. (November 27, 1976). Interesting Findings. *Komunistychna pratsia*, (180) 9370)), p. 3. [in Ukr.]

4. SLIUSAR, H. (July 10, 1975). New Exhibits. *Komunistychna pratsia*, (81 (9117)), p. 2. [in Ukr.]

«Вражають своєю ніжністю рушники Глобинщини. Їх тут вишивали мережкою-витяганкою, що вимагає великого хисту й смаку. Узори на них рослинних та геометричних орнаментів, ніби іній. Здається, торкнись до нього – розсиплеться. Полотняні сорочки з диво-узорами на рукавах вишивалися частіше вирізуванням, хрестиком, лиштвою. Жінки самі створювали узори, давали їм поетичні назви «ламане дерево», «косарики», «берізка», «хмелевий вивід», «барвінкове вирізування». Рідкісними експонатами є знайдені вінки з гарусових ниток – різнокольорові кульки з сухозлотицею та зеленими листочками. Придбано також дукачі, пояси, різне намисто. Село Хомутець Миргородського району відоме майстрами-гончарами. Тут були знайдені чудові зразки різноманітного глиняного посуду».